

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2008, sp. zn. 21 Cdo 3233/2008, ECLI:CZ:NS:2008:21.CDO.3233.2008.1

Číslo: 96/2009

Právní věta:

Dědické právo (nárok na dědictví) nemůže být ani předmětem dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům (srov. § 175p o. s. ř.), ani nemůže být zpeněženo při likvidaci dědictví (srov. § 175u o. s. ř.). Ztratí-li po zahájení řízení o dědictví způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba, která přichází v úvahu jako dědic zůstavitele, jež nezanechala žádné dědice, jejíž dědici jsou nezpůsobilí dědit nebo jejíž dědictví nenabude (nemůže nabýt) z jiných důvodů žádný dědic, rozhodne soud (§ 107 o. s. ř.) o tom, že v řízení bude na jejím místě pokračováno se státem, aniž by čekal na to, až státu bude pravomocným usnesením o dědictví potvrzeno, že mu dědictví připadlo podle ustanovení § 462 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.10.2008

Spisová značka: 21 Cdo 3233/2008

Číslo rozhodnutí: 96

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Řízení o dědictví, Způsobilost být účastníkem řízení

Předpisy: § 107 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 107 odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 175b odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 175p odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 175q odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 175t odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 175u odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 243b odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 460 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 462 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 471 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 471 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 472 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 94 odst. 2 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Řízení o dědictví po P. T., zemřelém dne 31. 5. 2006 (dále též jen „zůstavitel“), bylo zahájeno usnesením vydaným Okresním soudem v Mělníku dne 20. 7. 2006. Provedením úkonů v tomto řízení byla pověřena Mgr. M. P., notářka v M. (srov. § 38 o. s. ř.).

V průběhu řízení před soudem prvního stupně zemřel dne 28. 10. 2006 bratr zůstavitele R. T., posledně bytem D. č.p. 12, který přichází v úvahu jako dědic zůstavitele (srov. § 475 odst. 1 obč. zák., § 175b o. s. ř.).

O k r e s n í s o u d v Mělníku usnesením ze dne 3. 10. 2007 rozhodl, že „právním nástupcem bratra zůstavitele P. T.“ je „Česká republika – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, Územní pracoviště Střední Čechy, která vstupuje do dědictví, a soud bude pokračovat v dědickém řízení s tímto účastníkem po nabytí právní moci tohoto usnesení“.

K odvolání České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových K r a j s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 17. 1. 2008 usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Vycházel ze závěru, že „zůstavitel byl rozvedený, bezdětný, rodiče předemřeli“; že „zůstavitel měl bratra R. T., který v průběhu řízení dne 29. 10. 2006 zemřel“; že „R. T. nezanechal závěť a jako jeho dědici přicházeli v úvahu ve čtvrté dědické skupině děti prarodičů, tedy sourozenci otce J. N. a K. T.“, že ti však dědictví po R. T. odmítli; že „pozůstalý bratr R. T. byl ke dni smrti zůstavitele jeho dědicem a toto postavení neztratil ani svou smrtí“, a že „namísto něj se však účastníkem řízení o dědictví po zůstaviteli podle ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř. stala Česká republika“; že „je možno pokračovat v řízení bez jeho případného přerušení do skončení řízení o dědictví po R. T., i když v něm hodlá Česká republika navrhnout likvidaci dědictví“; že „rozhodnutí podle § 107 odst. 2 o. s. ř. je rozhodnutím procesní povahy a v době jeho vydání nelze předjímat výsledek dědického řízení, o které v této věci jde, ani výsledek řízení o dědictví po pozůstalém bratrovi R. T.“.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala Česká republika – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových dovolání. Namítá, že „v řízení o dědictví po R. T. dojde k likvidaci dědictví (bez právního nástupnictví je dědické řízení skončeno mimo jiné v případě likvidace dědictví), dědictví nepřípadně státu dle ustanovení § 462 obč. zák., stát není a nebude právním nástupcem zůstavitele“; že „dědictví po P. T. se rovněž jeví jako předlužené“; že „pokud dědictví, jehož nenabude žádný dědic, by mohlo připadnout státu dle ustanovení § 462 obč. zák., stát nemůže dědictví odmítnout, ale může využít ustanovení § 472 obč. zák. o odpovědnosti státu za dluhy při nepředluženém dědictví a při předluženém dědictví může navrhnout postup dle ustanovení § 175p a § 175t o. s. ř.“. Navrhla, aby dovolací soud usnesení soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o usnesení, proti kterému je podle ustanovení § 239 odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadené usnesení bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné. Dovolání proto zamítl.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 107 odst. 1 o. s. ř. jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

Podle ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř. ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou jejím procesním nástupcem, nestanoví-li zákon

jinak, její dědici, popřípadě ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.

Povahou věci se z hlediska ustanovení § 107 odst. 1, věty první, o. s. ř. rozumí hmotněprávní povaha předmětu řízení a spočívá v posouzení, zda práva a povinnosti, o něž v řízení jde, přešla (mohla přejít) podle hmotného práva ze zaniklého účastníka na někoho jiného. Umožňuje-li povaha věci pokračování v řízení, soud dále posoudí, zda v řízení je možné pokračovat ihned nebo zda řízení musí být přerušeno. Okolnost, zda je možné v řízení ihned pokračovat, se odvíjí od povahy předmětu řízení a od osoby, která ztratila způsobilost být účastníkem řízení, popřípadě též od stavu řízení, v němž jsou zjišťováni její právní nástupci.

V projednávané věci z dosavadních zjištění soudů vyplývá, že v úvahu přicházející dědic zůstavitele R. T. nezanechal závět a že všichni, kteří by mohli být jeho dědici ze zákona, dědictví odmítli. Za této situace je tedy nepochybné, že procesním nástupcem R. T. nemohou být jeho dědici.

Účastníky řízení o dědictví jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 94 odst. 2 o. s. ř.). Zákon účastníky řízení o dědictví označuje v ustanovení § 175b o. s. ř. Účastenství v dědickém řízení v tomto případě odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností zůstavitele, popřípadě aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabyt dědictví, a že proto dědictví musí ve smyslu § 462 obč. zák. připadnout státu.

Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu (§ 462 obč.zák.); také ve vztahu k dědictví připadnuvšího státu platí, že se nabývá smrtí zůstavitele (§ 460 obč. zák.). Ze skutečnosti, že zůstavitel nezanechal žádné dědice, že zůstavitelovi dědici jsou nezpůsobilí dědit nebo že z jiných důvodů dědictví nenabude (nemůže nabýt) žádný dědic, však nelze dovozovat, že by soud v usnesení o dědictví musel vždy potvrdit připadnutí dědictví státu. Dědické řízení totiž může být skončeno také schválením dohody o přenechání dědictví zůstavitelovým věřitelům k úhradě dluhů (srov. § 471 odst. 1 obč. zák., § 175p o. s. ř.), je-li dědictví předloženo, a soud může též nařídit likvidaci dědictví, je-li dědictví předloženo nebo navrhne-li to stát, kterému má dědictví připadnout podle ustanovení § 462 občanského zákoníku, jestliže není možné uhradit peněžitý dluh zůstavitele zcela nebo zčásti penězi z dědictví a věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví, i když dědictví není předloženo (srov. § 471 odst. 2, § 472 odst. 2 obč. zák.; § 175t a násl. o. s. ř.).

Ti, kteří nabudou zůstavitelův majetek při uzavření a schválení dohody o přenechání dědictví žalobcovým věřitelům k úhradě dluhů, resp. při provedení likvidace dědictví, se tím nestávají zůstavitelovými dědici; vlastnické právo k převzatému majetku získávají nikoliv z titulu dědění, ale na základě rozhodnutí státního orgánu – soudu (srov. § 132 obč. zák.). Totéž platí i v případě majetku, který se při likvidaci dědictví nepodařilo zpeněžit a soud usnesením rozhodl, že tento majetek připadá státu s účinností ke dni smrti zůstavitele (srov. § 175u odst. 2 o. s. ř.)

Obecně platí, že, ztratí-li po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba, která nezanechala žádné dědice, jejíž dědici jsou nezpůsobilí dědit nebo jejíž dědictví nenabude (nemůže nabýt) z jiných důvodů žádný dědic, soud rozhodne (§ 107 o. s. ř.) o tom, že v řízení bude na jejím místě pokračováno se státem, jen tehdy, bylo-li pravomocným usnesením o dědictví potvrzeno, že dědictví státu připadlo podle ustanovení § 462 obč. zák. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. [21 Cdo 441/2007](#)).

Jednou z výjimek z tohoto pravidla je však postup soudu v řízení o dědictví. Teprve pravomocné usnesení soudu o dědictví (srov. § 175q o. s. ř.) ve vztahu k dědici, a to i ve vztahu k dědici zemřelému (srov. § 460 obč. zák.), totiž deklaruje rozsah majetku, který tento dědic po zůstaviteli děděním nabyl. Do té doby svědčí dědici pouze dědické právo (nárok na dědictví), jež sice má majetkovou povahu, ale není právem, které by mohlo být předmětem převodu. Takové právo proto

nemůže být ani předmětem dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům (srov. § 175p o. s. ř.), ani nemůže být zpeněženo při likvidaci dědictví (srov. § 175u o. s. ř.). Proto, ztratí-li po zahájení řízení o dědictví způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba, která přichází v úvahu jako dědic zůstavitele, jež nezanechala žádné dědice, jejíž dědici jsou nezpůsobilí dědit nebo jejíž dědictví nenabude (nemůže nabýt) z jiných důvodů žádný dědic, rozhodne soud (§ 107 o. s. ř.) o tom, že v řízení bude na jejím místě pokračováno se státem, aniž by čekal na to, až státu bude pravomocným usnesením o dědictví potvrzeno, že mu dědictví připadlo podle ustanovení § 462 obč. zák. Jen takový postup umožní, aby následně, v řízení o dědictví po zemřelém dědici, bylo lze – jak výše vysvětleno – uzavřít dohodu o přenechání předluženého dědictví věřitelům či provést likvidaci dědictví.

Z výše uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu je z hlediska Českou republikou – Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových uplatněných dovolacích důvodů správné, a protože nebylo zjištěno, že by usnesení odvolacího soudu bylo postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.